

Monumentnummer*: 516927

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijkmonument
Inschrijving register* 19 september 2000
Kadaster deel/nr 82971/65

Woonplaats* Arnhem
Gemeente* Arnhem
Provincie* Gelderland

Locatiennaam Arnhem
Locatieomschrijving Hazegrietje

Kadastrale gemeente* Arnhem
Sectie* B
Kadastraal object*
Appartement aanduiding
Grondperceel 830

Omschrijving**

Inleiding

DRINKWATERGEBOUW "De Waterberg" van het type hoogreservoir, in 1884 gebouwd in opdracht van de N.V. Arnhemsche Waterleiding-Maatschappij. Dit waterleidingnet is in het eerste kwart van de twintigste eeuw overgenomen door de gemeente Arnhem, en sedert 1990 in handen van NUON.

Het technische ontwerp was in handen van ir Hidde Petrus Nicolaas Halbertsma. De architectonische verzorging van de gebouwen (meestal watertorens) was veelal in handen van architecten. Het torentje met toegang tot het ondergrondse waterreservoir in Arnhem is uitgevoerd naar ontwerp in eclectische stijl van de architect Th. G. Schill.

Dit ondergronds in een natuurlijke helling weggewerkte waterreservoir was en is bedoeld om voldoende druk op het net te houden, en als buffervoorraad teneinde het verschil te vereffenen tussen het aanbod van water en de afname van drinkwater door de gebruikers. Het glooiende landschap om Arnhem bood de mogelijkheid om een dergelijk omvangrijk bouwwerk ondergronds aan te leggen, en niet, zoals in het vlakke Nederland gebruikelijk, te bouwen in de vorm van een watertoren.

Dit drinkwatergebouw bestaat uit een cirkelvormig reservoir en een boven het maaiveld uitstekend torentje met toegang. Het bouwwerk bevindt zich ten noorden van het Arnhemse centrum aan de rand van park Klarenbeek, en is gesitueerd op een hoog punt

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

(ca. 70 meter boven NAP) op de noordwestelijke hoek van de Hommelseweg en de Wagnerlaan, nabij de uit 1926-1928 daterende watertoren "De Steenen Tafel".

Omschrijving

Het bovengrondse torentje heeft een cilindrisch bouwvolume op cirkelvormig grondplan (diameter ca. 2 meter) en wordt afgesloten door een uitkragende ingesnoerde spits. Het bakstenen muurwerk is in koppenverband gemetseld. De gevel wordt horizontaal geleed door een tweedelige hardstenen plint, een speklaag en een waterlijst van zandsteen en een afsluitend hoofdgestel dat bestaat uit een bakstenen architraaf, een hardstenen fries (geprofileerde waterlijst, op regelmatige afstand van elkaar geplaatste blokken met cirkelmotieven en een geprofileerde bovenzijde, afdekplaat) en een uitgemetselde kroonlijst met bloktandlijst van gele bakstenen. Twee hardstenen treden geven toegang tot de ingang: een ijzeren paneel deur met klinknagels, uitgehakte dagkanten, geprofileerde hardstenen kraagstenen waarop een zandstenen latei met staafprofiel en het opschrift "WATERLEIDING", een blinde segmentboog met zandstenen geboorte- en sluitstenen met diamantkoppen en metselmozaïek in rode en gele baksteen. De ingangspartij wordt aan weerszijden geflankeerd door een smalle en ondiepe nis met een hardstenen lekdorpel en een afsluitende rondboog ter hoogte van de zandstenen speklaag. Boven beide rondboognissen is een hardstenen blok ingemetseld met in hoogrelief een omkrullend schild waarop de opschriften: "ANNO" en "1884". Boven de ingang is ter plaatse van de architraaf een langgerekt hardstenen blok ingemetseld met het opschrift: "HOOG RESERVOIR". De zeszijdige, sterk ingesnoerde torenspits heeft een overstek met zinken druiplijst op bewerkte klossen en is gedekt met zinken losanges en roeven. De spits wordt bekroond door een bolpiron waarop vier uitbottende kelkbloemen en een windvaan.

Het ondergrondse reservoir heeft een cirkelvormig grondplan met vier concentrische ringen. Het torentje rust op de binnenste ring die oorspronkelijk een gietijzeren wenteltrap omsloot (trap is verwijderd). De eerste, tweede en derde ring bestaan uit respectievelijk vier, twaalf en twintig gietijzeren zuilen met eenvoudige kelkkapitelen en imposten van ijzeren H-balken. In een later stadium is tussen elk paar zuilen een extra rechthoekige ondersteuning aangebracht. De forse buitenste ringmuur is opgebouwd uit klinkers. De cirkelvormige ruimten tussen de ringen zijn overkluisd door bakstenen troggewelven met een betonnen opvulling en een afdeklaag van klinkers.

Waardering

DRINKWATERGEBOUW "De Waterberg" uit 1884.

- Van architectuurhistorische waarde als goed voorbeeld van een waterleidingnet, ontworpen door de bekende waterbouwkundig-ingenieur H.P.N. HALBERTSMA (1853-1829) die in de laatste decennia van de negentiende eeuw voor een groot aantal Nederlandse steden en dorpen dergelijke drinkwatervoorzieningen ontwierp. Binnen zijn landelijk belangwekkende oeuvre, dat voornamelijk uit watertorens bestaat, neemt het Arnhemse hoogreservoir een belangrijke plaats in, mede vanwege de ondergrondse constructie met gietijzeren zuilen in concentrische ringen. Het bovengrondse toegangstorentje naar ontwerp in eclectische stijl van architect Th. G. Schill valt op door hoogwaardige esthetische kwaliteiten in het exterieur, zoals gave verhoudingen, rijk materiaalgebruik (bak-, hard- en zandsteen, hout, zink en ijzer) en bijzondere ornamentiek (natuurstenen blokken met opschriften en decoraties, gesneden klossen, piron met uitbottende kelkbloemen en windvaan). Het object is tevens van belang wegens de architectonische gaafheid.

- Van stedenbouwkundige waarde vanwege de voor Arnhem-Noord karakteristieke situering op een hoog punt in een natuurlijke helling; als onderdeel van Park Klarenbeek (één van de groene lobben in Arnhem); in relatie met de iets hogerop gelegen watertoren

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

"De Steenen Tafel".

- Van cultuurhistorische waarde als bijzondere uitdrukking van de ontwikkeling van de drinkwatervoorziening in Arnhem; als zeldzaam voorbeeld in Nederland van een in een natuurlijk heuvelachtig terrein geplaatst hoogreservoir, waarvan het omvangrijke onderwerk aan het zicht is onttrokken; vanwege de typologische en functionele zeldzaamheid, verbonden met de vroege aanleg (1884) in Arnhem van een waterleiding door de particuliere N.V. Arnhemsche Waterleiding-Maatschappij.

Hoofdcategorie

Handelsgebouwen, opslag- en transportgebouwen

Subcategorie

Transport

Functie

Watergebouw